

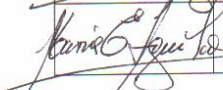

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« تاییدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد »

اعضای هیات داوران نسخه نهایی پایان نامه خانم مروارید لطفیان را تحت عنوان « رابطه بین ویژگیهای شخصیتی مادران با خلاقیت دختران » از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل کارشناسی ارشد پیشنهاد می کنند.

ردیف	اعضای هیئت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
۱	استاد راهنمای	دکتر غلامعلی افروز	استاد	
۲	استاد مشاور	دکتر سید کاظم رسول زاده طباطبایی	دانشیار	
۳	استاد ناظر	دکتر علیرضا مرادی	دانشیار	
۴	استاد ناظر	دکتر مریم وفایی	استاد	
۵	نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر مریم وفایی	استاد	

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می‌باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجوی مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می‌باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب..... دانشجوی رشته..... براساس..... و ورودی سال تحصیلی.....»
مقطع..... دانشکده..... متعهد می‌شوم کلیه نکات مندرج در آئین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته‌های علمی مستخرج از پایان‌نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آئین‌نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم»

امضا:.....

تاریخ:.....

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته روانشناسی عمومی است که در سال ۱۳۸۹ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم/جناب آقای دکتر علامه علی احمدی، مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر کامران رسول زاده طباطبائی و مشاوره سرکار خانم/جناب آقای دکتر از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تامین نماید.

ماده ۶: اینجانب مادر سلیمان دانشجوی رشته روانشناسی عمومی مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: خاتمه سلیمان

تاریخ و امضا: ۱۸ شهریور ۱۳۸۹

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد روان شناسی عمومی

عنوان:

رابطه بین ویژگی های شخصیتی مادران با خلاقیت دختران

نگارنده:

مرورید لطفیان

استاد راهنما:

دکتر غلامعلی افروز

استاد مشاور:

دکتر سیدکاظم رسول زاده طباطبایی

اردیبهشت ماه ۱۳۸۹

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه میان ویژگی‌های شخصیتی مادران و خلاقیت دختران بوده است. به همین منظور تعداد ۳۶۰ دانش آموز دختر در دوره متوسطه شهر قزوین با میانگین سنی ۱۵ سال و ۷ ماه (دامنه سنی ۱۴ تا ۱۸ سال) پس از اعمال متغیرهای کنترل به صورت نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. آزمودنی‌های دختر پژوهش آزمون سنجش خلاقیت عابدی را در یک جلسه اجرا نمودند. همچنین مادران این آزمودنی‌ها نیز نسخه ۶۰ سوالی سیاهه شخصیتی نئو (NEO-FFI-R) همراه با دستورالعمل اجرا ارسال شد. بررسی نتایج با استفاده از آزمون همبستگی پیرسن نشانگر ارتباط معنادار مثبت بین ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی مادران با انعطاف و نمرات خلاقیت کلی دختران و نیز وظیفه‌شناسی مادران با ابتکار، سیالی، انعطاف، بسط و نمرات خلاقیت کلی دختران است (سطح معناداری ۰/۰۵). عامل شخصیتی روان‌رنجورگرای مادران نیز به شکل منفی با ابتکار، سیالیت، انعطاف و نمرات کلی خلاقیت در ارتباط است (سطح معناداری ۰/۰۵). همچنین نتایج تحلیل واریانس یکراهه نیز نشانگر آن است که تفاوت معنادار آماری بین ویژگی‌های شخصیتی مادران دختران خلاق و غیر خلاق وجود ندارد. بررسی توصیفی نمرات خلاقیت دختران نیز نشانگر توزیع خلاقیت در این جمعیت به شکلی مشابه با سایر جمعیت‌های مورد بررسی مشابه در ایران است. نتایج پژوهش حاضر نشانگر همگامی این نتایج با پژوهش‌های پیشین است. در برخی موارد نیز بنا به نوآوری بسیار در پژوهش حاضر و عدم وجود پیشینه و پشتوانه نظری و پژوهشی تجربی، تحلیل نتایج در هاله‌ای از ابهام قرار دارد که این امر نشانگر وجود فضای پژوهشی برای انجام تحقیقات آتی است. در نتیجه، یافته‌های پژوهش حاضر نشان دادند که عامل‌های شخصیتی برون‌گرایی و وظیفه‌شناسی مادران با خلاقیت دختران در ارتباط مثبت و عامل روان‌رنجورگرای مادران در ارتباط منفی با خلاقیت دختران است.

کلید واژگان: خلاقیت، شخصیت، مادر، دختر.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: مقدمه و بیان مسئله

۲	۱-۱- مقدمه.....
۵	۲-۱- بیان مسئله.....
۲۰	۳-۱- هدف‌ها و ضرورت‌های پژوهش.....
۲۱	۴-۱- سوال‌های پژوهش.....
۲۱	۵-۱- فرضیه‌های پژوهش.....
۲۲	۶-۱- تعریف‌های مفهومی و عملیاتی متغیرهای پژوهش.....

فصل دوم: گستره، مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲۵	۱-۲- خطوط کلی.....
۲۵	۲-۲- خلاقیت.....
۲۵	۱-۲-۲- خلاقیت چیست.....
۲۷	۲-۲-۲- تعریف خلاقیت.....
۳۰	۳-۲-۲- دیدگاه‌های نظری بررسی خلاقیت.....
۳۲	۴-۲-۲- الگوهای نظری بررسی خلاقیت.....
۳۷	۵-۲-۲- خلاقیت و روانشناسی فرهنگ‌نگر.....
۴۰	۶-۲-۲- عوامل موثر بر خلاقیت.....
۴۲	۳-۲- شخصیت.....
۴۲	۱-۳-۲- سازه شخصیت.....

۴۳ ۲-۳-۲- تعریف شخصیت
۴۶ ۲-۳-۳- رویکرد صفات در بررسی شخصیت
۴۷ ۲-۳-۴- شیوه‌های عینی سنجش شخصیت
۴۸ ۲-۳-۵- نظریه پنج‌عاملی
۵۱ ۲-۳-۶- شخصیت و خلاقیت
۵۴ ۲-۴- پیشینه پژوهش

فصل سوم: شیوه اجرای پژوهش

۵۹ ۳-۱- طرح پژوهش
۵۹ ۳-۲- جامعه آماری
۵۹ ۳-۳- گروه نمونه و روش نمونه‌گیری
۶۰ ۳-۴- ابزارهای مداخله و گردآوری داده‌ها
۶۳ ۳-۵- شیوه اجرای پژوهش
۶۳ ۳-۶- روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

۶۵ ۴-۱- کلیات
۶۶ ۴-۲- تجزیه و تحلیل داده‌های جمعیت‌شناختی
۶۹ ۴-۳- تجزیه و تحلیل توصیفی نتایج حاصل از آزمون سنجش خلاقیت عابدی
 ۴-۴- تجزیه و تحلیل توصیفی نتایج حاصل از سیاهه ۶۰ سؤالی پنج‌عاملی نئو
۷۱ (NEO-FFI-R)
۷۲ ۴-۵- تجزیه و تحلیل اطلاعات در ارتباط با فرضیه‌های پژوهش

۴-۵-۱- فرضیه اول: بین ویژگی‌های شخصیتی مادران با خلاقیت دختران رابطه مستقیم

وجود دارد. ۷۳

۴-۵-۲- سوال دوم: نیم‌رخ شخصیتی مادران دختران خلاق چیست؟ ۷۵

۴-۵-۳- سوال سوم: وضعیت ابعاد تفکر خلاق دختران چگونه است؟ ۷۷

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

۵-۱- جهت‌گیری ۸۰

۵-۲- بحث در چهارچوب یافته‌ها ۸۰

۵-۲-۱- فرضیه اول: بین ویژگی‌های شخصیتی مادران با خلاقیت دختران رابطه مستقیم

وجود دارد. ۸۱

۵-۲-۲- سوال دوم: نیم‌رخ شخصیتی مادران دختران خلاق چیست؟ ۸۴

۵-۲-۳- سوال سوم: وضعیت ابعاد تفکر خلاق دختران چگونه است؟ ۸۶

۵-۳- محدودیت‌های پژوهش ۸۸

۵-۴- پیشنهادها ۹۱

فهرست منابع

فهرست منابع فارسی ۹۴

فهرست منابع انگلیسی ۹۸

فهرست جدول‌ها

صفحه

عنوان

- جدول ۴-۱: داده‌های جمعیت‌شناختی مربوط به سن دختران ۶۶
- جدول ۴-۲: داده‌های جمعیت‌شناختی مربوط به تحصیلات دختران ۶۷
- جدول ۴-۳: داده‌های جمعیت‌شناختی مربوط به سن مادران ۶۸
- جدول ۴-۴: داده‌های جمعیت‌شناختی در مورد تحصیلات مادران ۶۸
- جدول ۴-۵: آماره‌های توصیفی نمرات حاصل از آزمون سنجش خلاقیت ۶۹
- جدول ۴-۶: داده‌های توصیفی آزمون سنجش خلاقیت بر اساس گروه‌بندی خلاقیت آزمودنی‌ها ۷۰
- جدول ۴-۷: آماره‌های توصیفی نتایج سیاهه ۶۰ سؤالی پنج‌عاملی نئو (NEO-FFI-R) ۷۱
- جدول ۴-۸: نتایج تحلیل همبستگی بین عامل‌های شخصیت و ابعاد خلاقیت ۷۳
- جدول ۴-۹: نیم‌رخ شخصیت مادران دختران خلاق ۷۵
- جدول ۴-۱۰: نتایج تحلیل واریانس یک‌راهه (ANOVA) ۷۶
- جدول ۴-۱۱: آماره‌های توصیفی نمرات حاصل از آزمون سنجش خلاقیت ۷۷
- جدول ۴-۱۲: داده‌های توصیفی آزمون سنجش خلاقیت بر اساس گروه‌بندی خلاقیت آزمودنی‌ها ۷۸

فهرست نمودارها

صفحه

عنوان

نمودار ۴-۱: نیمرخ خلاقیت در گروه نمونه ۷۱

نمودار ۴-۲: نیمرخ شخصیت در گروه نمونه ۷۲

نمودار ۴-۳: نیمرخ شخصیت مادران دختران خلاق ۷۶

نمودار ۴-۴: نیمرخ خلاقیت در گروه نمونه ۷۸

فصل اول

مقدمه و بیان مسئله

۱-۱- مقدمه

دنیای امروزی هر لحظه در شرف تغییر و تکوینی شگرف است. انقلاب اطلاعاتی و الکترونیکی و انفجار دانش امکان پیش‌بینی دانش‌های لازم را برای برخورد مناسب با شرایط محیطی با مشکل رو به رو ساخته است. از همین رو، پژوهشگران راه چاره را در توجه به خلاقیت^۱ و توانمندی‌های فکری بشر دانسته‌اند (پلاکر^۲ و رنزولی^۳، ۲۰۰۴؛ رنزولی^۴، ۱۹۹۳).

خلاقیت در بسیاری از زمینه‌های زندگی روزمره ما مهم است و به نظر می‌رسد خصیصه‌ای شایسته در افراد برای بیان باشد. خلاقیت در علم و آموزش به اندازه حوزه‌های صنعتی و اقتصادی مورد نیاز است (فینک^۵، گریف^۶ و نیوبائر^۷، ۲۰۰۹). توین‌بی (به نقل از حسینی، ۱۳۸۶) خلاقیت را به منزله حیات و زوال یک جامعه می‌داند و اعتقاد دارد که اگر جامعه‌ای نتواند از موهبت خلاقیت حداکثر استفاده را ببرد و بدتر از این، اگر این توانایی را سرکوب کند، انسان دیگر از حق ذاتی خود، یعنی اشرف مخلوقات بودن، محروم می‌شود.

در دهه ۱۹۵۰ میلادی، موجی جدید و علمی با هدف شناخت و پرورش خلاقیت شکل گرفت و از همان زمان، نخستین مطالعات و تحقیقات بنیادی و هدفدار در زمینه خلاقیت آغاز شد. امروزه جوامع بشری به علت مواجهه با تحلیل منابع طبیعی، وابستگی میان کشورها و سرعت فزاینده تغییرات، نیاز به پرورش خلاقیت را بیشتر احساس می‌کنند. نیاز به یافتن تصویری هرچه جامع‌تر و

-
1. creativity
 2. Plucker, J. A.,
 3. Renzuli, J. S.
 4. Renzuli, J.
 5. Fink, A.
 6. Graif, B.
 7. Neubauer, A. C.

دقیق‌تر از آینده، برای هر جامعه ضروری است. چنین تصویری از آینده است که در افراد انگیزه لازم را برای نیل به بالاترین سطح تفکر و خلاقیت بوجود می‌آورد (سیلویا^۱، ۲۰۰۹).

خلاقیت ابعاد شناخته شده و ناشناخته بسیاری دارد و تاکنون پژوهش‌های بسیاری پیرامون عوامل تاثیرگذار بر خلاقیت انجام شده است. به نظر برخی از صاحب‌نظران، به طور کلی مجموعه‌ای از عوامل شناختی نظیر هوش و استعداد (مانند، سیلویا، مارتین^۲ و نوسبام^۳، ۲۰۰۹)، متغیرهای محیطی همچون عوامل سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی (کافمن^۴، بگتو^۵، بیر^۶ و ایوسویک^۷، ۲۰۱۰) و متغیرهای شخصیتی چون انگیزه درونی، ویژگی‌های خود-رهبری^۸ (کامورو-پره‌موزیک^۹ و رایخنباخر^{۱۰}، ۲۰۰۹) بر خلاقیت موثر هستند.

صرف نظر از دیدگاه‌های متفاوت درباره توانایی‌های ذهنی، به ویژه خلاقیت، این استعدادهای از جمله ویژگی‌های مهم شخصیتی و ویژگی‌های شناختی انسان هستند. مطالعه درباره خلاقیت، به عنوان یکی از مهمترین ابعاد شناختی شخصیت، بدون توجه به شخصیت و عوامل تاثیرگذار بر آن نابسند خواهد بود (شریفی، ۱۳۸۳). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که مراحل پیشرفت تا رسیدن به اوج خلاقیت به صورت خطی^{۱۱} نیست بلکه به شکل منحنی-خطی^{۱۲} بوده و با افت و خیزهایی همراه است. فرایند خلق یک چیز جدید مستلزم آن است که شخص قواعد و اصول حاکم بر حوزه مطالعه

-
1. Silvia P. J.
 2. Martin, C.
 3. Nusbaum, E. C.
 4. Kaufman, J. C.
 5. Beghetto, R. A.
 6. Baer, J.
 7. Ivcevic, Z.
 8. self-leadership
 9. Chamorro-Premuzic, T.
 10. Reichenbacher, L.
 11. linear
 12. curvilinear

خود و عقاید مربوط به آن را درونی سازد و در مورد برخی از جنبه‌های آن احساس ناراحتی کند و در این مورد اندیشه‌های نوین را مطرح نماید (استرنبرگ^۱ و ویلیامز^۲، ۲۰۰۹).

از جمله عوامل موثر در خلاقیت، محیط است. یکی از مهمترین محیط‌های که فرد در آنها بیشترین مدت عمر خود را می‌گذراند خانواده است. محیط خانوادگی با تاثیرات خاص خود بر فرد می‌تواند نقش تحریکی یا تضعیفی در زمینه بروز و رشد خلاقیت از خود نشان دهد. شاید به جرات بتوان گفت عامل مهم در این اعمال تغییر در بروز و نمود خلاقیت فردی، شخصیت والدین است. روانشناسان از نظر معنای واژه شخصیت با یکدیگر تفاوت دارند. اکثر آنها می‌پذیرند که واژه شخصیت از کلمه نقاب^۳ با ریشه لاتین مشتق شده است. این کلمه به صورتکی اشاره دارد که هنرپیشگان در یونان باستان در نمایش‌های خود بر چهره می‌زدند. این هنرپیشه‌ها برای نمایش نقش یا ظاهری دروغین، صورتک بر چهره می‌زدند. البته این برداشت سطحی از شخصیت تعریفی مناسب و عقلانی نیست. هنگامی که روانشناسان اصطلاح شخصیت را به کار می‌برند بر موضوعی بیش از نقشی که افراد بازی می‌کنند دلالت دارند (فیست^۴ و فیست^۵، ۲۰۰۲؛ ترجمه سیدمحمدی، ۱۳۸۶).

شخصیت را می‌توان کارکرد کل‌گرایانهٔ پردازش‌های عالی مغز در نظر گرفت. مولفه‌های شخصیتی در همهٔ زمینه‌های زندگی افراد تاثیر دارند. مولفه‌ها شخصیتی بر متغیرهای بسیاری در زندگی فردی تاثیر دارند که از آن جمله می‌توان به عملکرد شغلی، تحصیلی و روابط بین فردی اشاره کرد (دوروس^۶، هنزل^۷ و سگرینا^۸، ۲۰۰۸). ویژگی‌ها و خصوصیات شخصیت فرد می‌توانند انتخاب‌های وی را محدود کنند یا آنها را گسترش دهند، مانع از سهیم شدن فرد در تجربه‌های خاص با دیگران

-
1. Sternberg, R. J.
 2. Williams, W. M.
 3. persona
 4. Feist, J.
 5. Feist, G. J.
 6. Dorros, S.
 7. Hanzal A.
 8. Segrina, C.

شوند یا وی را قادر سازند تا اکثر این تجربه‌ها را داشته باشد. شخصیت می‌تواند برخی افراد را ملزم و محدود سازد و دیگران را در معرض تجربیات جدید قرار دهد (راشتن^۱ و ایروینگ^۲، ۲۰۰۹؛ شولتز^۳ و شولتر^۴، ۱۹۹۸؛ ترجمه سید محمدی، ۱۳۸۴).

از آنجاکه شخصیت والدین به شکل مستقیم بر سبک‌های فرزند پروری آنها تاثیر می‌گذارد و مشخص شده که سبک‌های فرزند پروری عاملی مهم در نحوه بروز و تجلی خلاقیت فرزندان خانواده هستند (هوور^۵، اُتن^۶، دِوریس^۷ و انگلس^۸، ۲۰۰۹)، پس به نظر می‌رسد عامل زیربنایی تعیین کننده رشد خلاقیت در محیط خانوادگی، شخصیت والدین است و سنجش ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی والدین با خلاقیت فرزندان بیانگر ارتباط اصلی و زیربنایی بین این دو حوزه مهم باشد.

۱-۲- بیان مساله

کنجکاو و تفکر پیرامون افراد سرآمد و با استعداد سابقه‌ای بس طولانی دارد و احتمالاً به زمانی باز می‌گردد که برای اولین بار انسان علاقمند شد به این که بداند چرا افراد با هم متفاوتند. در جوامع مختلف هر زمان افرادی بودند که از خود توانایی‌ها و برجستگی‌های خاصی نمایان ساخته و موجب برانگیختن حس کنجکاو مردم شده و مورد سوءظن و نفرت و یا ترغیب و تشویق آنها قرار گرفته‌اند (افروز، ۱۳۸۱).

-
1. Rushton, J. P.
 2. Irwing, P.
 3. Schultz, D. P.
 4. Schultz, S. E.
 5. Huver, R. M. E.
 6. Otten, R.
 7. de Vries, H.,
 8. Engels, R. C. M. E.

روانشناسی شناختی^۱ با چگونگی درک^۲، یادگیری^۳، یادآوری^۴ و تفکر مردم درباره اطلاعات در ارتباط است. روانشناسی شناختی به مطالعه چگونگی ادراک مردم از اشکال گوناگون می‌پردازد از جمله یکی از مهمترین توانایی های شناختی، خلاقیت است. (استرنبرگ^۵، ۱۹۹۴؛ ترجمه وفایی، ۱۳۸۵).

گیلفورد نخستین دانشمند روانشناسی است که در سال ۱۹۵۰ به هنگام سخنرانی در انجمن روانشناسی امریکا لب به اعتراض گشود و از غفلت گذشتگان نسبت به مطالعه و تحقیق در زمینه خلاقیت سخن به میان آورد. گیلفورد معتقد بود که ویژگی مهم تفکر^۶، آفرینندگی^۷ و واگرایی^۸ آن است. وی اظهار می‌دارد که در بین تفکر واگرا و همگرا^۹ خصوصیات مشترکی مثل اطلاعات وجود دارد، اما تفاوت آشکار آنها در هنگام حل مساله مشخص می‌باشد. تفکر همگرا در جهت یک راه حل سیر می‌کند ولی تفکر واگرا که به نظر گیلفورد مترادف تفکر خلاق می‌باشد تفکری است که در جهات مختلف سوق پیدا می‌کند. بنابراین، در نظریه حاضر، کسی دارای تفکر واگراست که بتواند سیالی^{۱۰}، انعطاف پذیری^{۱۱} و اصالت^{۱۲} بیشتری داشته باشد (استرنبرگ و دس^{۱۳}، ۲۰۰۴).

در خصوص خلاقیت، تعاریف متعددی وجود دارد. تورنس (۱۹۵۹) جامع‌ترین تعریف از این سازه را ارائه کرده است. وی اظهار می‌دارد "خلاقیت فرایندی است مشتمل بر حساسیت به مسائل کمبودها، تنگناها و ناهماهنگی‌ها. این حساسیت در پی تشخیص مشکل یا مشکلات به وجود می‌آید.

-
1. cognitive psychology
 2. perception
 3. learning
 4. rehearsal
 5. Sternberg, R. R.
 6. thinking
 7. innovation
 8. divergence
 9. convergent
 10. fluidness
 11. flexibility
 12. authentication
 13. Dess, R. P.

به دنبال آن جستجو برای یافتن راه‌حلهایی جهت رفع آن مشکلات و طرح فرضیه‌هایی برای این منظور آغاز می‌گردد. پس از آن فرضیه‌هایی مطرح شده و راه‌حلهای ناشی از آنها مورد آزمایش قرار می‌گیرد. در صورت لزوم دستکاری شده، تغییرات لازم در آنها به وجود آمده و بالاخره نتایج حاصل از این آزمایش منتشر می‌گردد" (یونیل^۱، ۲۰۰۴؛ تورنس^۲، ۲۰۰۸).

پژوهشگران خلاقیت که در راس آنها تورنس قرار دارد، بر مبنای بررسی‌های تحلیلی و مطالعات ساختاری فراوان خود بر روی این سازه نظری و همچنین مطالعات تحلیل عاملی صورت گرفته بر آن، این سازه را متشکل از چهار عامل اصلی می‌دانند (اشتن-جیمز^۳ و چارترند^۴، ۲۰۰۹):

۱. سیالی^۵: سیالی به معنای استعداد و توانایی تولید ایده‌های فراوان در فرد در یک بازه زمانی مشخص است.

۲. بسط^۶: به معنای فرد در زمینه توجه به جزئیات و دقت در اجزای امور می‌باشد.

۳. ابتکار^۷: این عامل اشاره به توانایی فرد در تولید ایده‌های نو و غیر معمول دارد

۴. انعطاف‌پذیری^۸: انعطاف‌پذیری یا گستردگی ذهن به معنای استعداد ذهنی فرد در تولید ایده‌ها یا روش‌های بسیار گوناگون است.

در واقع خلاقیت یکی از فعالیت‌های آدمی است که پرورش آن در دنیای پر از تغییرات و دگرگونی‌های لحظه به لحظه سنگین‌ترین و مهم‌ترین مسئولیت تربیتی موسسات و مراکز آموزشی به

1. Uniel, M. C.
2. Torrance, E. P.
3. Ashton-James, C. E.
4. Chartrand, T. L.
5. fluidness
6. expansion
7. innovation
8. flexibility

شمار می‌رود (سیف، ۱۳۸۸). عوامل متعددی در خلاقیت مؤثر هستند و تاثیر این عوامل، که به طور عمده شامل نفوذ اجتماع و عوامل فرهنگی می‌باشند، روی رشد خلاقیت فردی آشکار است (آیزنک^۱، ۱۹۹۳).

پلومین^۲ (۲۰۰۱) در تحقیقات خود دریافته است که هیچ جنبه‌ای از ویژگی‌های روانشناختی وجود ندارد که امکان تاثیر وراثت در آن صفر باشد. پلومین دریافت هنگامی که محیط را به عنوان عاملی در نظر بگیریم که باعث ظهور ویژگی یا رفتار خاصی شده باشد در اغلب موارد به خصوص زمانی که نمونه بزرگتری وجود داشته باشد به تاثیر عوامل ژنتیکی مهمی پی برده می‌شود. این بدین معناست که محیطی که فرد در آن زندگی می‌کند تا حدی مربوط به تاثیرات ژنی فرد است. همچنین در بررسی پژوهش‌های اخیر دریافت تاثیرات ژنتیکی و محیطی همزمان تقریباً در هر حوزه روانشناختی یافت می‌شوند (کارلسن^۳، ۲۰۰۸).

محیط از دو نوع شرایط مادی یا فیزیکی (مانند خانه، اشیائی که کودک با آن‌ها سر و کار دارد) و شرایط روانشناختی (نظیر نوع ارتباط بین اعضای خانواده و کنترل اجتماعی) تشکیل می‌شود (رستاک^۴، ۱۹۹۳؛ مارتیندال^۵، ۱۹۹۹).

به نظر می‌رسد نظریه‌پردازانی که شرایط فیزیکی را مورد بررسی قرار می‌دهند بر این عقیده‌اند که یک محیط امن از لحاظ فیزیکی و روانشناختی با محرک قوی فرصت کافی برای ظهور خلاقیت را فراهم می‌کند (نیکرسون^۶، ۱۹۹۹؛ تورنس و سافت^۷، ۱۹۹۹؛ سیکزنت میهالی^۸، ۱۹۹۰؛

-
1. Eysenck. H. J.
 2. Plomin. R.
 3. Carlson, D. S.
 4. Restak, R.
 5. Martindale, C.
 6. Nickerson, R. S
 7. Safter, H. T.
 8. Scikszentmihalyi, M.

بلوم^۱، ۱۹۸۵). احساس امنیت در خانه و مدرسه باعث می‌شود فرد بتواند از خود خلاقیت نشان داده و دسترسی به ابزار گوناگون از جمله اسباب بازی‌ها، کتاب‌ها و سایر رسانه‌های متنوع باعث ظهور خلاقیت در فرد می‌شوند (کافمن^۲، ۲۰۰۷؛ تورنس و سافت، ۱۹۹۹؛ بلوم، ۱۹۸۵).

شرایط روانشناختی می‌توانند به بهترین شکل ممکن خلاقیت را تقویت نمایند. مزلو نظریه‌ای را ارائه داد مبنی بر این که حتی اگر انگیزه تفکر خلاق در فردی وجود داشته باشد، جامعه یا محیط می‌تواند مانع شکوفایی و بروز آن شود (مزلو^۳، ۱۹۸۸).

برای پذیرش یک کار خلاقانه در هر نقطه‌ای از زمان گروهی از عوامل چندگانه^۴ تعیین کننده است. برخی از این عوامل پدیده‌های طبیعی^۵ مانند آب و هوای بد، وضعیت اقتصادی، مسائل سیاسی موجود در یک کشور و شرایط حاکم بر روابط کشورها می‌باشد. به عبارتی دیگر بین پذیرش یک کار خلاقانه و شرایطی که در آن زمان حاکم است یک نوع تعامل وجود دارد (مامفرد^۶، ۲۰۰۳؛ بران فن برنر^۷، ۱۹۹۳؛ راجرز^۸، ۱۹۸۸).

برخی پژوهشگران مانند اسکینر^۹، تورنس، بیکر^{۱۰}، وینستون^{۱۱}، گلاور^{۱۲} و کری^{۱۳} معتقدند پاداش، اثر تقویت کننده بر رفتار خلاق دارد (مهرافزا، ۱۳۸۳). همچنین آیزنک خلاقیت را وابسته به سه عامل شناخت، محیط و شخصیت می‌داند (آیزنک، ۱۹۹۳).

-
1. Bloom, B. S.
 2. Kaufmann, G.
 3. Maslow, A. H.
 4. Multiple
 5. natural
 6. Mumford, M. D.
 7. Bronfrenbrenner. U.
 8. Rogers. C. R.
 9. Skinner, B. F.
 10. Baker, S.
 11. Winston, C. J.
 12. Glover, M.
 13. Kerry, R.